

simbolizujoč s tem tudi na zunaj bolj prehod ko ločitev obeh svetov. J. Daneša dvigne diferenciacija v ulogah Švejka in Floreta Brige. Noseč v sebi spoznanje obeh svetov, dvojno usodo, boreč se zoper angela in hudiča v sebi, stopnjuje ulogo Floreta s silo umetnika. P. Kovič le napol zadene v preveč preprostem Bogataju ekstrem berača: predstavnika boljšega brega, dočim igra Grom v premieri plastično Macafurja z razkolom v sebi kot beraški šef in advokatov oče. V Roni razvije Kovačičeva temperament in (čeprav ne izčrpno) čez trupla vodeč instinkt ženske po razkošju, pri čemer je grdi gospod sredstvo in notranja lepota beračeva napotje.

«Polkovnik Jelič» je problematično delo, ki bi brez dobre režije (Pregarca) in igre Vl. Skrbinška propadlo. Ne prepričuje; patološki tip psihološko tolmačiti pomeni nemogočemu dati verjetnost, izraz. A Skrbinšek najde v liku Jeliča svojo najboljšo ulogo z naturo junaka, ki ga notranji razpad vodi v tragedijo. Tu postavi J. Kovič v prof. Veljku svojo najboljšo karakterno ulogo.

J. Kovič zelo spretno zrežira «Dobrega vojaka Švejka», odigra 14 slik v dveh urah, pestro razporedi in uspešno postavi nelahke položaje. J. Daneša dvigne kreacija Švejka za favorita; igra je petnajstkrat razprodana! Omejen, familijaren, besedujoč in dobrodušen kljukec, ne norec, ne pozèr, čehizirajoč mali človek velemesta, včasih poln ironije in humorja — drži Daneš z življensko silo črto nad burko, ki jo grozi pogoltniti ta sicer neumetniški razpored slik z ohlapnim dejanjem. Ker so druge uloge pisane brez psiholoških fines in karikirane, se tudi na odru razen Stankoviča niso bogve kaj potrudili.

«Živio, tatovi!», veseloigro brez notranje vrednosti, postavi J. Kovič s svojo tehniško lahkoto. Manjka mu, žal, le še vsebinske note lastnega obraza; kot igralcu mu pretiravanje in razkavost pobarvata skoro vse uloge enako in tako v tej veseloigri ustvari svoj tip le napol. Železnik uveljavi spet svojo neverjetno uglašenost, Grom pogodi omejeno dobričino dobičkarja, P. Kovič kot komisar pokaže napredek.

Pričakovati se dá iz vztrajnega napredovanja, da se bo s pomočjo R. Pregarca drami postavil že letos trajen umetniški temelj.

M. Š n u d e r l.

Iz francoske lirike.* — Francosko pesništvo XIV. in XV. stoletja doseže svoj vrh v zbirki «Sto balad» (1388), ki so veren izraz takratne poezije, vse ocvetličene v službi plemstva in udvorljivosti. V vrsti poetov, ki so si pridobili sloves, je Charles d'Orléans (1394—1465), izrazit «grand seigneur», ki uživa brezskrbno, lahkotno življenje na svojem gradu v Bloisju. Ch. d'Orléans ni morda pesnik po poklicu, pač pa seže sredi svojih zabav in razkošnih prireditvev včasih tudi po peresu in se za oddih zamoti z urejanjem stihov, ki se mu razpredejo v gibko pesem. Njegovi rondeli, ki so še do danes ohranili svojo prvotno svežost, se odlikujejo po vitki vzvalovanosti v nasprotju s tedanjimi učenjaškimi pesmotvori, očitujejo nežna občutja in prijetna sozvočja. Najmočnejši pesnik v tem času pa je François Villon, ki ga nekateri smatrajo za enega največjih francoskih pesnikov sploh. Njegovo življenje (*1431—?) je temna povest mračnih pustolovščin, ki so nemirnega romarja vodile iz ječe v ječo, in potem v izgnanstvo, kjer je nesrečni pevec utonil brez duha in sluha. Njegove «Ballade», predvsem pa njegov «Grand Testament» (1462) so pretresljiv izraz duše, ki je takrat prvič sproščeno krik-

* Viri: Daniel Mornet, Histoire de la littérature et de la pensée françaises. Paris 1924. — René Lalou, Histoire de la littérature française contemporaine. Paris 1922. — G. Walch, Anthologie des Poètes français contemporains. Paris 1922.

nila v svet, so izpoved strašne notranje drame, mestoma podsmehljiva, pa spet obupna in vsa razpaljena iz strahu pred neznano usodo, ki je rabeljsko prežala na mračnega poeta. Villonove pesmi pa so, v opreki s tedanjo dvorsko in plemiško lahkokrilo orokavičeno poezijo, odsevi iz globin skitalstva, neverjetno krute in satansko porogljive, otroško čiste in nežne obenem, ovejane z burnimi življenji klatežev, brezdomcev, pcestnic in nesrečnikov.

Dočim pripada Villon še srednjemu veku, smatrajo za začetnika nove francoske poezije Ronsarda. Ronsard (1524—1585) je v svojih Odah, Elegijah in Himnah ustvaril vzorne pesmi v izčiščenem jeziku, kot ga doslej niso poznali. Močno naslonjen na Grke in Rimljane, kot je bilo takrat običajno, vendar ni okostenel v tesni odvisnosti, posnemovalnosti in v erudiciji, kajti iz njegovih stihov diha osvobodjena človečnost. Vsebinsko izraža strastno ljubezen do življenja, ki se ga okleplje s pagansko čutnostjo. Smrt mu je velika sovražnica, ki mu narekuje otožno zamišljenost in mirno resnost, ki pa se nikoli ne sprevrže v grozo. Zavedajoč se bežnosti lepih doživetij in pestrega videza tudi v naravi, ki jo doživlja kot veliko pa brezčutno silo, ne išče tolažila, ampak se predaja tisti vedri resnosti, ki veje tudi iz Horacijevih pesnitev. Ronsard je bil tudi najvplivnejši član slovitega pesniškega krožka »Plejade«, ki si je nadel nalogo, braniti in gojiti francoski jezik v pesništvu.

*

Paul Valéry (*1871) je najodličnejši pesnik v sodobni francoski literaturi. Njegova umetnost je tako svojevrstna, da je dostopna samo izbrancem, ki vidijo v njej izraz tajnostnih lepot. Stih njegov je skrajno izpiljen, zgoščen, plemenito umirjen in vsebinsko in oblikovno popoln. V Valéryjevih pesmih se prelivata v enoto čuvstvenost in umskost, zato je Valéry tudi tipičen primer francoskega pesnika, ki nadaljuje sijajno tradicijo svojih prednikov, naslanjajoč se na Malherba, Racinea, Baudelaireja in Mallarméja, uporabljajoč oblike velikih lirikov iz 17. stoletja. Izmed njegovih del omenimo: »Introduction à la Méthode de Léonard de Vinci«, »La Soirée avec M. Teste«, »Etudes«, »Note«, »Adonis«, »Eupalinos«, »La Jeune Parque«. Leta 1925. je postal Valéry član francoske akademije.

V vrsti kubistov, ki so vzporedno s slikarji tudi v pesništvu nastopili z izzivalnimi domislicami in križankami, so se poleg Guillaumea Apollinairea, čigar sloves se je razširil daleč po Evropi, proslavili še Max Jacob, Salmon, Aragon, Tristan Tzara, Francis Picabia in Jean Cocteau. Poslednji vzbuja še največ nad, da uresniči tako zvani neoimpresionizem, kajti njegova dela so bila doslej nekak barometer, ki je občutljivo zaznamoval najdrobnejši zgib bodočnjaških oblikovavcev in godbenikov. Njegove »Poésies« so mestoma že čisto dadaistične. Cocteau je znan osobito po svojem pamfletu »Le Coq et l'Arlequin«, pa tudi po »Mariés de la Tour Eiffel« in »Potomaku«, posvečenem Stravinskemu, s čimer je pesnik podčrtal svojo izrazito pripadnost najskrajnejšim novotarjem.

Vzporedno s kubisti se je pojavila »mondialna« poezija (B. Cendrars: Prose du Transsibérien, Panama itd.), ki je ob višku svojega razmaha prešla v kinematografizem, kot ga je uvedel Pierre Albert-Birot, podajajoč v »Cinema« vzorce vežb svoje »birotechnie élémentaire«. Birot izdaja »La Quinzaine«, zvezke pesmi, člankov, črtic, poleg tega pa se udejstvuje tudi kot pisatelj lutkovnih iger (»La Barbe-Bleue«), saj mu je marionetno gledališče »visoka šola dramske umetnosti«.

Miran Jarc.

Urednikov »imprimatur« 12. maja 1928.